

Osud a znovuzrození

O smyslu života

Poznání opakujících se pozemských životů člověka je základním požadavkem duchovní vědy. Idea reinkarnace se přece rozhodujícím významem dotýká vlastního pochopení člověka, otázek po smyslu jeho bytí a jeho vztahu k celé evoluci pozemského stvoření.

Také zde platí, že výsledky novějších výzkumů duchovní vědy je třeba nejen odlišit od tradičních elementů, ale také je navzájem srovnat. Učení o znovuzrození vyplývá - jak jsme již viděli - z duchovně vědeckého sledování duchovní duše člověka v posmrtném životě. Učení o reinkarnaci je na druhé straně posledním zbytkem pradávne moudrosti lidstva a lze ho doložit dokumenty také pro ranější dobu starého germánství a řectví. Jak známo, patří do náboženství Dálného východu, do hinduismu a buddhismu, a ještě dnes je obsahem víry milionů lidí. Také na Západě nebylo nikdy zcela zapomenuto a bylo přesvědčením mnoha velkých křesťanských duchů. To ztěžuje nezaujaté uvažování.

S ohledem na naznačenou tradici musí být učení o reinkarnaci vypracováno právě pro západní vědomí době přiměřeným způsobem. Takové nové založení má dva rozhodující předpoklady: musí být včleněny pojem já a moderní učení o evoluci.

Pojem já, který zaměříme na duchovní jádro nepomíjející individuality, v této formě v tradičních náboženstvích Východu neexistuje. Nemohl být také tehdy pochopen, protože vývoj vědomí lidstva před tisíci lety ještě nedosáhl k jeho výchově požadovaného stupně zralosti. U kolébky západní kultury poprvé zřetelněji zazářil v Aristotelově pojmu entelechie, na což jsme již poukázali (viz kapitola VI.). Ale také myšlenka vývoje všech živých bytostí, která - jak již bylo rovněž zmíněno - je neoddělitelně spojena se jmény Goethe, Darwin, Haeckel a jinými, byla ve východní moudrosti

vytvořena jen v zárodku

Evoluční teorie, která jako vývojové faktory uznává jen vnější, víceméně náhodné vlivy okolního světa a v „mechanice vývoje“ ve smyslu jednostranně směřující molekulární biologie a genové technologie ustrnula, je ovšem nevhodná k objasnění reinkarnační myšlenky. Ta přece předpokládá vysoké spirituální pojetí člověka. Obvyklé, především křesťanstvím zastávané pojetí o nesmrtelnosti duše, její „postexistence“, musí být doplněno pojmem „nezrození“ (Ungeborenheit) nebo „preexistence“. Nadsmyslově- duchovní svět by podle toho byl považován za stejně skutečný jako fyzický svět zjevů. Takový způsob úvahy je ale přírodovědecky možný, když je Goethova nauka o metamorfóze, jak jsme již na začátku ukázali, době odpovídajícím způsobem vyvíjena dále. Ta je potom s to vyústit bezprostředně v ideu opakujících se pozemských životů a reinkarnační myšlenku osvětlit odpovídajícím způsobem.

Toto pojetí je hluboce založeno v Goethově duchovnosti - také on se vnitřně přiznával k myšlence reinkarnace, aniž ji jako poučku zastával zevně. Stalo se to při Wielandově pohřbu (25. ledna 1813), kdy se Goethova otřesená duše v tomto smyslu vyslovila k J. D. Falkovi: Divil bych se tak málo, že bych to musel shledat dokonce zcela přiměřené svým názorům, kdybych jednou tohoto Wielanda opět potkal, po tisíciletích, jako nějakou světovou monádu, jako hvězdu proní velikosti, a viděl bych a byl bych svědkem toho, jak on svým líbezným světlem vše... potěšoval a rozveseloval ... jako tedy vůbec, jakmile se myslí na věčnost tohoto stavu světa, nemůže se přijmout pro monády veskrze žádné jiné určení, než že se věčně spoluúčastní na radostech bohů, jako blažené spolu tvořící síly. Jim je svěřen vývoj stvoření. Povolání nebo nepovolání, přicházejí sami od sebe na všech cestách, ze všech hor, ze všech hvězd; kdo je může zastavit? Jsem si jist, jak mne zde vidíte, že jsem zde byl již tisíckrát, a doufám ovšem přijít znova ještě tisíckrát,

Ale již 1779 se jako třicátník před vodopády ve Staubachu cítil inspirován k *Písni duchů nad vodami*, která začíná známými verši:

*Duše lidská
vodě podobná: z
nebe pochází, k
nebi vznáší se, a
znovu k zemi
musí snést se,
ve stále změně...*

Země a nebe jsou daleko rozepjatá pole, na nichž se pohybují metamorfózy výtvarů vody. Ukazují ale současně na rozpětí polarity, které je žádoucí pro metamorfózy opakujících se pozemských životů; neboť ty je třeba chápat jako metamorfózy. Pozemskému životu mezi narozením a smrtí stojí v polárním protikladu kosmický život mezi smrtí a novým zrozením. Stav stažení se duše do materiálního těla podléhajícího ohraničení, tíži a konečnosti, je následován rozšířením duše do neohrazených rozsahů nekonečnosti a trvání.

Je to nepřetržitý rytmus, který zprostředkuje polární fáze. Přemostuje obě rozdílné fáze bytí a váže jednotlivý život do celistvosti vyššího řádu prostupující prostor a čas. V každém pozemském životě, který je takto nahlížen, se objevuje jako smysluplně se metamorfózujeící článek řetězu, stojí před námi individuálně se projevující osobnost podle rasy, příslušnosti k národu, pohlaví a mnoha jiných měnících se znaků. Tak je právě v té době se vyskytující postava metamorfózy, prostupující všemi životy a v nich se zjevující stejné entelechie nebo monády. Hlubší smysl tohoto jejího vnoření a vynoření se ve stále nových ztělesněních je *stupňování*, tzn. vyšší vývoj individuality samé. Na to poukazují slova básníka Friedricha Rückerta:

*To, čím se má stát, v představě každý hostí,
dokud tím není, nezná mír v úplnosti.*

Naznačený obraz je praobrazem vyšší bytosti založené v každém člověku, pravé myšlenky jeho individuálního lidského bytí, které může vést k sebeuskutečnění a naplnění jen skrze zkušenosti a úsilí v mnohých pozemských životech a jejich zpracování v duchovním světě.

Ve zmíněném základním díle *Theosofie* zaujímá kapitola *Opakované vtělení ducha a osud* (Reinkarnace a karma) ústřední postavení. Vysloveně

je zde řeč o opakovaném vtělení ducha, ne duše. Výraz *stěhování duší* je matoucí a přispívá navíc k tomu, že je smazán rozdíl mezi duchovním jádrem, mezi já a jeho obalem duševní podstaty. To vedlo v Indii k mylné představě, že lidé mohou být z trestu znovuzrozeni ve zvířecích postavách, což - viděno čistě biologicky - není možné. Astrálním tělem vytvořená a vysoce diferencovaná, ale také na určité okolí specializovaná zvířecí postava nemůže sloužit jako nádoba pro bytost obdařenou já.

Ve zmíněné kapitole uvádí Rudolf Steiner myšlenku reinkarnace formou, která je dosud na Západe jedinečná.

Myšlení, které se staví k jevům života a neostýchá se ze života- plného pozorování vyplývající myšlenky sledovat do jejich posledních článků, může prostou logikou přijít k představě opakovaných životů a k zákonům osudu. Je pravdou, že před pozorovatelem s otevřeným duchovním okem leží minulé životy jako otevřená kniha, jako zážitek; je také pravda, že pravda z toho může zazářit pozorujícímu rozumu

Přitom se vychází ze skutečností života, které může pozorovat a promýšlet každý, jako je například funkce paměti, vzniku vlastností a jiných. V popředí tohoto uvažování stojí význam lidské biografie. *Kdo v biografii líčí skutečnou osobitost nějakého člověka, ten pochopí, že v ní má něco, co ve zvířecí říši odpovídá popisu celého druhu.* V kapitole V. jsme se zmínili, jak se v učení vzpřímené chůze, řeči a myšlení projevuje vstupující duch; stejně tak zazáří v individuálním běhu života a odvíjení se osudu nějakého člověka v čase se vyvíjející bytost já. Ta je vlastním nositelem osudu, který si přináší ze svých předchozích vtělení. *Musím jako duchovní člověk existovat před mým narozením. V mých předcích jsem jistě neexistoval, neboť tito jsou jako duchovní lidé odlišní ode mne. Moje biografie není vysvětlitelná z jejich biografie. Musím spíše jako duchovní bytost být opakovaním takové bytosti, z jejíž biografie ta moje je vysvětlitelná,*

V připojení myšlenky opakovaných vtělení k moderní evoluční nauce viděl Rudolf Steiner časem vynucenou nutnost. Již před vydáním „Theosofie“ vylíčil v roce 1903 ve stati „Reinkarnace a karma“, že toto jsou „z hlediska přírodní vědy nezbytné představy“. Zde připomenutá *nutnost* vyplývá z uznání vývojového principu pro duchovní bytost člověka. Každá rostlina a zvířecí druh vděčí za svou dnešní formu průchodu mnohým jednodušším předstup- ňům, které se pozvolna diferencovaly a dále vyvíjely. Toto platí také pro vymoženosti v duševně-duchovní oblasti, která nechce individuální nadání a schopnosti dostat darem jednoduše a nezaslouženě od přírody nebo „shora“, nebo jinému - nespravedlivě - upřít. Že zdravý lidský rozum může k těmto výsledkům dospět sám, ukazují slova Henryho Forda, zakladatele světoznámé továrny na automobily: *Co někteří zdánlivě obdrží jako zvláštní dar nebo talent, to je podle mého mínění plod dlouhé, v mnoha životech získané zkušenosti. K tomu musím ale předeslat, že věřím, že se znovu zrodíme. Vy a já, my všichni budeme mnohokrát znovu zrozeni, budeme žít mnohé životy a ukládat drahé zkušenosti... Zdánlivě intuitivní dar je ve skutečnosti těžce získaná zkušenost.*

Rodu přiměřený (fylogenetický) vývoj všech živých bytostí se rozprostírá přes dlouhé časové prostory. Jak ukazují pozůstatky příslušných zemských vrstev, potřeboval například vývoj ještě krátkonohých a pětiprstých předků koně velikosti psa až k dokončení jednokopytníků v postavě vysoce specializovaného arabského hřebce miliony let. Přitom sotva hraje roli krátká životnost a pomíjivost jednotlivých exemplářů rodu, kteří jsou v „boji o bytí“ a v rozsahu pozemské nahodilosti vystaveni tisícínásobnému předčasnému zničení. V proudu dědičnosti nesený rod jako takový si může vpracovat ideu, která je jednotlivému zvířecímu organismu dána jako vývoj podněcující praobraz, aby pozvolna stále dokonalejší mohl být rozdělen na mnohá individua stejného rodu a vstoupil ve zjev.

Poměry u člověka jako nositele já jsou zcela jiné. *Kdo přemýšlí o podstatě biografie, ten si uvědomí, že v duchovním vztahu je každý člověk rod pro sebe sama.* Vývojově historické vyzrání jeho trojčlenné tělesnosti průchodem skrze přírodní říše vyžadovalo eóny, věky. Dosáhlo nakonec takové dokonalosti, že ji člověk pociťoval

jako „chrám božství“, do něhož v samém dávnověku mohla být vnořena „božská jiskra“ jako zárodek já. Ale je nemyslitelné, že by k jeho vývoji mohl postačit jeden jediný život - i kdyby trval sto let. Z říše věčnosti pocházející a k nesmrtelnosti povolána je duchovní bytost, zatímco je vtělena do pomíjivého těla a vystavena zákonům pomíjivého světa a jeho nahodilostem. Jak často je již beztoho jako krátce pociťovaný časový prostor vývoje předčasně odlomen nemocí, úrazem nebo jinými nepříznivými okolnostmi. Teprve vstup do stále nových pozemských životů umožní entele- chii usilující o sebeuskutečnění nalézt v proudu tisíciletí nutný časový prostor pro vlastní vývoj. *Nechejte tedy duši vracet se tak často, jak chce. Země je dostatečně bohatá, aby jí mohla obdařit novými dary, novými stoletími a novými minulostmi a novou budoucností,* míní Jean Paul.

Skutečně, člověk během tisíciletí nalézá stále znovu jiné podmínky vývoje, co se týče přírodního okolí, klimatu, rasy nebo kulturního stavu a základu vědomí bližních. Jako bytost založená k univerzalitě požaduje všechny tyto měnící se a současnému vývojovému stupni jeho individuality přiměřené podněty a možnosti. Člověk je jako jediná bezprostředně duchem nadaná bytost stvoření povolán k tomu, aby vyrostl nad přírodu. K tomu je potřebná zvláštní obměna pro jiné organismy platných vývojových zákonů ve smyslu opakujících se životů. Smí být lidstvo jako celek vůbec ještě označeno jako přírodní říše? Jako říše vyvíjejících se duchů získává zcela nový charakter. Zatímco v ostatních přírodních říších je stvoření dalekosáhle uzavřeno, pokračuje v říši lidí stále dále a je zcela nasměrováno na budoucnost, která bude sama od sebe rozhodující bytosti spoluvytvářet. Obraťme se ještě jednou zpět ke Goethovi: jedná se o duchovní bytosti, „monády“, které „také ze své strany se účastní na radostech bohů jako blaženě *spolu tvořící* síly. Budoucnost stvoření je jim svěřena.“

V životě každého člověka přichází snad jednou okamžik, kdy si položí otázku po smyslu svého života nebo dokonce života celého lidstva. Podnětem k tomu je velmi často životní krize, která je způsobena negativními zážitky nebo událostmi jako nemocí, úrazem, neúspěchem nebo zklamáním. Při přemýšlení o výše uvedené otázce spojuje se tato s jinou: s otázkou o podstatě lidského osudu,

kteřý ve své nevyzpytatelnosti určuje náš život. Chce být prožit, nesen ve své individuální osobitosti, ale také pronesen a víceméně přetvořen. Nemusí přitom být poznán také v zákonitosti svého vzniku, abychom mu mohli přisvědčit?

Při úvahách o osudu nalézáme nescetné a ponejvíce nezměnitelné podmínky, po nichž jsme se neptali, podle nichž se však musíme řídit. Proč jsme se narodili právě v tomto čase, proč jako muž a ne jako žena, nebo obráceně, proč jako bílý a ne jako jiné barvy, proč ve východním a ne ve zcela jinak utvářeném západním národě? Proč má me zcela určitý, dědičností podmíněný základ, který je tak odlišný od jiných lidí nebo od tělesných sourozenců? K tomu přistupují nevypočitatelné příhody života, které nás brzy šťastně vnímaným způsobem přibližují stanoveným cílům, brzy překážkami, nemocí nebo neštěstím vrhají zpět. Při tak nerovných darech pozitivních a negativních možností, pokud se týká nadání, zdraví, přátelství, šťastných okolností a uznání, nebo ale také naopak, se zdá - pozorováno zemským rozumem - že vládne absolutní nespravedlnost. Může být prožita jako nanejvýš stísnující, zvláště potom, co jsme byli Moirami, řeckými bohyněmi osudu, postaveni na nějaké „místo stínů“. Jsou nalezené podmínky osudu a jeho průběh opravdu součtem náhod, které nemají co dělat se zvláštností naší bytosti? Nebo byly předvídaný vyšší mocí a z neprůhledných důvodů přisouzeny mně? Máme rezignovat, revoltovat, nebo zbývá jen doufat v „lepší na onom světě“? Samozřejmě, že tvoření úsudku a jistě velmi rozdílně vypadající odpověď budou závislé na světovém názoru člověka. Jejich pozitivní nebo negativní výsledek se ale sám stane osudovou skutkovou podstatou; v dalším životě podstatně určuje životní jistotu a důvěru v boha, nebo rozmnoží strach ze života, pocity frustrace a depresivní polohu nálady.

Nikdo ale nemůže tvrdit, že vážně a obsáhle přezkoušel otázku o smyslu osudu a smyslu života, pokud nezohlednil myšlenku reinkarnace - ať již jen zkušebně ve smyslu možné pracovní hypotézy. Johann Georg Schlosser, mladý přítel a pozdější švagr Goetha, jednou řekl (1781), že opakované vtělení *vysvětluje tisíc záhad*. Skutečně, sotva se může vyskytnout nějaký lidský problém, který, je-li pozorován ve smyslu reinkarnace, by nemohl zažít nové plodné osvětlení.

Jak jsme již objasnili, může být zvláštnost lidského života prohlédnuta teprve tehdy, když je - jako zcela rozdílné výhonky listů na stonku rostliny - chápána jako článek a jako metamorfóza v posloupnosti předchozího života.

Podstatné předpoklady osobitosti tohoto života, které neleží jen ve všelijakých předem nalezených podmínkách, nýbrž také v tom, co se

dozvíme jako zdánlivé příhody, stejně jako podněcující nebo zabraňující řízení z okolního světa, je třeba hledat v dřívějším životě. Najdou se především ve všech zážitcích, zkušenostech, snahách, opomenutích posledního života, který je zpracován v duchovním světě, jak jsme naznačili v předchozí kapitole. To zdánlivě náhodně se uskutečňující nebo nesmyslně uložený osud je - hlouběji viděno - plodem tohoto zvroutnění v životě mezi smrtí a novým zrozením. Na jeho uspořádání se podstatným způsobem účastníme, patří k nám a je součástí jádra naší bytosti tak skutečně, jako dužina zralého jablka patří k seménku. Můžeme proto s osudem souhlasit! Právě platný plod osudu se tvoří ve světle božské moudrosti a dozrává v teple božské lásky. Je nesen duchovní svět prostupující spravedlností, které nezůstalo nic skryto a která vše uvážlivě odvážila. Jako ve fyzickém světě vládou nezměnitelné přírodní zákony, které ve smyslu příčiny a následku určují vzájemné a společné působení věcí, tak také při tvoření lidského osudu vládou určité zákony. Při tom je úzce utkán vývoj jednotlivé duše, všelidský vývoj a jejich souvislost s nadmyslovými světy. Tato speciální zákonitost tvoření osudu byla odedávna označována východní moudrostí jako *karma* a nemá být vnímána mechanisticky. Pochází z vyšší, morálně-duchovní světové sféry, která stále prostupuje zemsky-lidské bytí zprvu skrytým způsobem. Může být zažita duchovním vědcem, který má schopnosti k poznání vyšších světů.

Karma pečuje například o to, aby vše, co naším chováním a konáním vnášíme do světa a v něm ovlivňujeme, s námi zůstalo spojeno a v nějaké formě se k nám vrátilo v pozdější době jako osudová danost. Z tohoto hlediska předchází tzv. „lásce na první pohled“ - ale také opaku - skutečnosti odpovídající setkání s dotyčným člověkem v dřívějším životě. Společnou prací, přátelstvím nebo láskou, ale také spory a nenávisť získaná duševní pouta se nedají roztrhnout!

Také smrtí předčasně oddělení nebo skrze neřešitelně vyhlížející konflikty rozvedení lidé budou tak či onak opět vedeni k sobě. Osudová spojení formují rostoucí duchovní organismus lidstva budoucnosti, který pronikne a povýší čistě pokrevní a kmenové vazby.

Jako příklad karmické zákonitosti uveďme krátce vzájemný vztah osudu a nemoci. U mnoha nemocí nalézáme zřejmé příčiny již v tomto životě. Tak mohou nepřiměřenost, pokud se týká jídla a pití, také pracovní a intelektuální přepětí nebo nezvládnuté psychosociální problémy - často s nervovou a vegetativní labilitou - nakonec vést k organickým nemocem. V extrémních případech způsobí nervózní silný kuřák sám svoji průduškovou rakovinu nebo neovládající se alkoholik svoji jaterní cirhózu. Na druhé straně se vyskytují nemoci, jako smrtelný nádor mozku ve třiceti letech, chronické kloubní onemocnění nebo již v mládí vystupující nervové onemocnění, které časně vede ke ztuhnutí nebo ochrnutí končetin, také již v dětství začínající tzv. „duchovní nemoc“ u lidí, u nichž v anamnéze nelze nalézt příčinu ani v psychických zážitcích, ani v dědičné linii. Teprve zde lze mluvit o pravé *karmické* nemoci, jejíž příčiny máme hledat bezprostředně v dřívějším životě. Také mohou - rozděleny na dva životy - léta se táhnoucí nectnosti, špatné návyky nebo hanebné činy jednoho života zkrusit nemocí v následujícím životě.

Dále je třeba uvážit, že každá nemoc může probíhat lehce, hůře nebo dokonce smrtelně. Téměř každý moderní člověk v průběhu svého života přichází do styku s bacily tuberkulózy a může vzniklou nebezpečnou infekci, většinou aniž by to věděl, odbýt v podobě nějakého lehkého „nachlazení“. Malé kalcifikované místo, které náhodou později najde rentgenolog, je důkazem této infekce, která zanechává celoživotní imunitu. Pro jiného člověka stejného stáří povede stejný infekční pramen k těžkému bolestnému osudu, který léta trvajících pobyty v sanatoriích, znehybněním plic nebo operacemi nakonec již v jeho třicátých letech vede ke smrti. Stejně můžeme zažít, když v dětském domově vypukne pozdě rozpoznaná epidemie spály. Všichni obyvatelé přišli do styku s bakteriemi. Část přesto neonemocní. U dvou dětí vede onemocnění, i přes nejpečlivější a okamžité léčení, díky komplikacím spojeným se srdcem a ledvinami k utrpení na celý život. Jiní, kteří bez

horečky a poznatelného zarudnutí kůže zůstali zdánlivě zdraví, ukáží po týdnech na nepatrném olupování kůže dlaní rukou, že přece byli nakaženi, ale onemocněli. Rozumní zdravotníci proto zdůrazňují, že bakterie a viry jsou jen část příčiny infekčních nemocí a vlastní důvody pro jejich těžký průběh leží v organismu samotném, v jeho vitalitě a odolnosti nebo v jeho vnímavosti k nemoci. Zda se tedy nemoc stane „osudovou nemocí“, vtiskující celému životu plno utrpení, souvisí s „přinesenou“ *dispozicí* nebo *konstitucí*. V ní je vlastní osudová záhada.

Abychom se přiblížili jejímu řešení, poukažme zde na nadřazený, karmický zákon. Ten říká, že mnohé, co se odehrálo v jednom životě v duševně-duchovní rovině zážitků mezi člověkem a okolním světem, od člověka ke člověku a v zápolení ve vlastní duši, se v příštím životě objevuje více v organicko-tělesné rovině jako schopnosti a konstituce. Někdejší duševní životní poměry budou tedy nejen zvnitřněny v životě mezi smrtí a novým zrozením, nýbrž přímo „ztělesněny“. V novém životě vystupují opět z „podvědomí“ jako sklony, vlohy, temperament, nadání, a jsou proto shledány jako osudově dané. Také v nezměnitelném, zdánlivě náhodném kruhu rodičů, prarodičů a sourozenců nebo dalších úzce pokrevně příbuzných jsou předem vybráni lidé, se kterými jsme již v dřívějších životech byli duševně „spřízněni volbou“¹, více či méně svobodně spojeni. Čistě duševní vazby náklonnosti a lásky se změnily v pouta tělesné, pokrevně vázané lásky, která jsou založena na karmické příčině.

S ohledem na takové zákonitosti je řešení pro výše nastíněnou záhadu konstituce nutno hledat v povaze vyšších bytostných článků člověka, především ale v síle nebo slabosti životního těla. To je přece nositelem veškerých sil výstavby a regenerace, kterým mimo jiné vděčíme za ranní svěžest posilujícího spánku. Zda entelechie sestupující před narozením z kosmických sfér může „stáhnout“ dobře nebo méně dobře vybavené éterné tělo a znova ho vybudovat, závisí především na chování a životní kvalitě předchozího života.

Musíme to názorně vysvětlit na dvou protichůdných typech. Člověk, který před krásnou rostlinou může žasnout nebo který je schopen zbožné nálady při nádherném východu slunce a obrací se se zájmem a obětavostí ke svému okolnímu světu a bližním, je po smrti v jiné situaci než člověk, který sice zdatně vykonává svoji práci a pečuje o svoji rodinu, ale - ať již z jakýchkoliv důvodů - v ostatním jde životem lhostejně nebo tupě. Zatímco prvním, umělecky a nábožensky

1 Wahlverwandschaft - Goethe

založenému člověku „vše pomíjivé se stává podobenstvím“, které tuší, hledající duši poukazuje na nepomíjivé, je druhému, který se označuje jako „životní praktik“ a „ateista“, vše „samo si postačující“. Tuto protichůdnost odpovídající charakterovému založení lze dále vyšperkovat a stupňovat, čehož se zde musíme zřeknout. Protichůdný způsob chování je ale pro posmrtný život rozhodujícím následkem; v něm je zemský život přeměněn „jako oko a ucho pro duchovní svět“ (Rudolf Steiner), téměř jako ve smyslový orgán. Již v pozemském životě pro vše vyšší a duchovní otevřený člověk cítí příbuznost vůči novému, vyššímu světu a může se s ním bezprostředně spojit jako s déle tušeným a hledaným. Při obnoveném sestupu k zemskému světu, ve velké fázi vdechu, je s to obléci se do „nasyčené“ éterné organizace z kosmických sil sfér a přichází na svět se zdravou a silnou konstitucí. Uzavírajícím se, více pozemsky vázaným duším se v říši harmonie sfér vede jako návštěvníkovi na pozemském koncertě, který nedotčen tóny Beethovenovy symfonie, které nanejvýš otřásl jinými návštěvníky, opouští sál a může jen konstatovat: „mnoho rámusu pro nic“. S bohatostí na něho proudícího světa tónů si jednoduše neví co počít, je pro ně duševně téměř hluchý. Podle toho je s to vybudovat pouze slabé éterné tělo a musí se spokojit se slabou konstitucí.

Přistupují-li k líčeným „neutrálním“ chybám chování také pochybení morální, jako sobecké tendence obohacování na úkor jiných lidí, bezohlednost nebo dokonce podvádění, jsou tím zpravidla získány vlohy pro tělesné nemoci. Duchovní badatel tak upozorňuje, že smysl pro „egoistickou ziskuchtivost“ v jednom životě má za následek vnímavost k infekčním nemocem v příštím životě. Každá sobeckost nevede právě k našemu pravému já, nýbrž nás jemu odcizuje, a proto může naší bytosti jen škodit.

Přesto by bylo nedorozuměním chápat nemoc jako „trest“ duchovního světa za spáchaná hříšná opomenutí nebo zločiny a přenášet měřítko pozemské justice na onen svět. Budiž připomenuto,

že „trest“ a „vzpnmiti“ spolu souvisejí a že každý „soudce“ má vlastně tu úlohu přivést „trestance“ k jeho v já založené síle narovnání se, která je pramenem udržování pořádku, ale také veškeré vnitřní morální upřímnosti.

Proděláním nemoci zažije člověk opravu života, která je nedosažitelná pouhým poučováním. Nemoc je ve skutečnosti problémem a šancí na vývojové cestě individuality. My sami jsme si - což platí také pro mnohé jiné životní překážky osudového druhu - položili do cesty „kámen úrazu“, abychom procitli nárazem na určitou stranu života, pro kterou jsme hrozili usnutím. V odklizení překážek vyvíjíme síly, jejichž vývoj byl zmeškán, nebo které musely být přineseny pro dobro našeho sebenalezení. „Tak se nemoci zařazují jako významný vychovatel do života“ (Rudolf Steiner).

Přítom je třeba uvážit, že nemocí se nejen můžeme poučit o bdělém vědomí změnou životních zvyklostí, trpělivostí, zřeknutím se nebo posílením vůle snášením bolestí. Mnohem více se uskutečňuje v podvědomí, v oblasti zážitků bytostných článků. To platí zvláště pro chronické, víceméně neléčitelné nebo dokonce smrtelně probíhající nemoci. Vypořádání se s nimi, vnitřní utrpení a zápas bude posmrtně zpracován a přeměněn a vede v následujícím životě k odpovídajícím podům. Nejvíce nemocné orgány tohoto života budou potom nejzdravějšími. Člověk se tak stane pozornějším a bdělejším vůči určitým oblastem života, pro jiné posílený ve vůli a svědomitější nebo bohatší v iniciativě. Musí být přehlédnuty nejméně tři životy, aby mohl být přehlédnut osud nemoci celistvě a přiměřeně skutečností. Zde je zvláště patrné, jak je falešné a nesmyslné reptat na vlastní osud, i když se tento postoj může zprvu zdát tak nasnadě a pochopitelný. Netrpělivostí, zlobou, výčitkami vůči sobě samému nebo vůči „nespravedlivému“ světu je vlastně negována naše pravá bytost jako nositel a strůjce osudu. Takový postoj odcizuje já všedního dne vyššímu já a duchovnímu světu, s nímž v souznění byl také budoucí těžký osud kdysi kladně přijat jako zkušební úloha. Naproti tomu souhlas s osudem nově vydobytým pochopením karmy posiluje vůli a podstatně přispívá k nalezení sebe sama, z toho vycházejícího duševního klidu a k nové důvěře v život. Tak je poznání karmy, vedoucí k uznání zákona osudu, schopné duševně člověka uzdravit.

Často je kladena snadno pochopitelná otázka, proč se nemůžeme upamatovat na náš život před narozením, *jeden* z důvodů, který souvisí s již výše uvedeným zákonem „ztělesnění“, nechť je zde uveden. Každý ví, jak si neúnavným, namáhavým a s plnou pozorností prováděným učením a cvičením můžeme vydobýt pozemskou dovednost, schopnost

v určité oblasti. Nesčetné zkušenosti a pokusy se promění například při učení se psát nebo hře na hudební nástroj v hotovou schopnost. Vědomé duševní namáhání se zvolna vtiskne do nevědomí ve formě éterně-fyzické tělesnosti. Toto vtisknutí se děje mnohem hlouběji a silněji, než tomu je při prosté tvorbě paměti v éterném těle. Při pozdějším psaní nebo muzicírování jsou potom všechny provedené cvičební jednotlivosti zapomenuty. Jejich vynoření do vědomí (asi ve smyslu: na které místo struny musím některý prst přitlačit, abych mohl zahrát cis této d-dur sonáty) by mohlo jen rušit. Podobně se to děje na vyšší úrovni při metamorfóze jednoho života v následující. Předchozí život sice nežije ve vědomém světě představ, ale je - jak jsme viděli - o to reálněji přítomen ve všech vlohách, sklonech, nadáních a v tělesné konstituci.

Dalším důvodem pro to je, že plášť zapomenutí, zahalující dřívější pozemské životy, vyvstává z té skutečnosti, že většina lidí dnes může jen špatně upotřebit uplynulé zážitky, na jejichž vynoření nejsou připraveni. Každý ví, jak je těžké věcně posoudit vlastní chyby a slabosti a při sporech s ostatními lidmi situaci objektivizovat. Takto ale může člověk, nezatížený nějakým snad skličujícím věděním o těžké minulosti v jednání se spolubližními, nezaujatě začít nový život a osvědčit se.

Přece zde připomeňme, že v rámci vývoje vědomé duše se již historicky připravuje právě schopnost zpětného vzpomínání na dřívější životy, pomalu se vytvářející změnou v bytostných člancích. K důstojnosti a zralosti člověka patří, že si pozvolna bude moci být stále více vědom své pravé podstaty a svého duchovního původu. Toto probuzení se v duchu bude také spojeno s novými schopnostmi v mezilidské oblasti. Ty budou nejlépe připraveny, když si co možná nejvíce lidí již v předcházející inkarnaci vypracuje věděním o reinkarnaci a karmě, zprvu čistě myšlenkově. Naproti tomu na tomto místě výslovně varujeme před tím chtít si vynutit

nahlédnutí do předchozích pozemských životů pomocí hypnózy a jiných urychlujících praktik, které neomluvitelným způsobem zasahují do struktur osobnosti, bez odpovídajícího duchovního školení. Takové pokusy jsou ponejvíce nekontrolovatelné a člověk se velmi lehce vystavuje mnoha omylům nebo iluzím, které sám nemůže korigovat.

Zvláště ohromující a vždy tragicky vnímanou osudovou událostí je předčasná smrt, ať již přírodní nebo civilizační katastrofou, nebo dokonce podmíněná vědomým násilím bližního. V mnohých případech, především ale při válečných střetnutích, v nichž osudy národů přesahují osud jednotlivce, nemusí být podmíněna karmicky. O to více ale jednatelce zažije karmické vyrovnání. Postižené duše jsou rychle vedeny k novému vtělení, často již ve stejném století a v podobných

kulturních poměrech. To platí zvláště tehdy, jedná-li se o padlé, kteří byli uchvázeni již v mládí a beztoho již na onom světě měli relativně krátký čas ke zpracování.

Tajemství smrti je ale hlubší, než zprvu chceme přijmout. V duchovním světě hraje významnou roli nejen okamžik smrti, nýbrž také způsob, jak zemřeme. V budoucnosti budeme muset věnovat nezvyklému pojmu „kvalita smrti“ zvláštní pozornost. Duchovní duše mladého člověka, který je úrazem, válečnými událostmi nebo jinými katastrofami náhle vytržen ze zdravé a vitální, po budoucnosti toužící tělesnosti, prodělává něco jiného než bytost já letitého starce, který může tiše odložit déle opotřebovaný pozemský oděv. Jak se zevním pohledem v prvním případě musí zdát nesmyslným, děsivým a hrozným děj zničení, pro tuto duchovní duši má posmrtné zpracování tohoto hluboce pronikavého zážitku pozitivní karmické následky. V protikladu ke stařecké smrti vede tento náhlý a zprvu šokujícím způsobem prožitý kontrast pomíjivosti lidské tělesnosti s nezničitelností bytosti já, která se nalézá v říši věčnosti, ke stupňujícímu se zážitku procitnutí pro vlastní entelechii, bytostné jádro, a tím zároveň pro podstatu ducha ve světě. Jako plod takové smrti přináší si znovuzrozenec hluboce v podvědomí skryté vědění a cit pro duchovno v životě. Tím je kdysi předčasně odtud vytržený osvobozen od onoho materialistického zamlžení a zatmění svého vlastního ducha, k němuž naše doba tak snadno zavádí. Srovnává

- jakoby instinktivně - své nové životní kroky s duchovními souvislostmi světa.

Rudolf Steiner odkryl toto tajemství vzhledem k tragice mnoha padlých v první světové válce: je to božský svět, který „nesmyslné řádění“ války přeměňuje ve smysluplný, individuální plod vnitřní duchovní jistoty, ovšem obětí vyšší nezbytnosti přineseného života. Tak bude lidstvo - vzhledem k mnoha tisícům takových obětí

- obdarováno silami spiritualizace a jakoby prosyceno kvasem. Tím je pozemské nesmyslnosti a nahodilosti obstarána vyšší smysluplnost, pokud se lidstvo v dostatečné míře, v pochopení a ve svobodě neotevře silám míru nadsmyslového světa.

Téměř při každém projednávání myšlenky opakovaného vtělování je vznesena otázka, zda by v posledních stoletích nastalé zmnohonásobení světového obyvatelstva neodporovalo myšlence reinkarnace, poněvadž by musel být předpokládán dokonce ohraničený počet duší.

Nejprve poukážme na představu spojenou s touto oprávněnou otázkou. Názor křesťanského vyznání víry - ne samozřejmý - že od pravěku je každá duše nově stvořena teprve při nebo po koncepci a je vsazena do vznikající tělesnosti, vede k nadále nepochopitelnému množství do věčnosti přešlých duchů. Miliardy a miliardy lidských životů již vznikly a ještě vzniknou. Jednotlivá duše zdá se zapadnout do nesmírného množství nám v neznalosti zůstávajících duší minulosti a budoucnosti, ke kterým nemá vztah. Může se mluvit o „explozi zalidnění onoho světa“ nebo o nesmyslné „inflaci duchů“.

Jak již bylo naznačeno výše, reinkarnační idea naproti tomu předpokládá určitý, i když zprvu neznámý počet základů já, které byly v pradávnu stvořeny ve velkém božském aktu stvoření. Již Novalis z toho vyvozoval: *„Kdo zde nedosáhne dokonalosti, dosáhne ji snad na druhé straně, nebo musí začít opětovnou životní dráhu. Neměla-li by také na onom světě být smrt, jejímž výsledkem by bylo zemské zrození? Tak by byl lidský rod menší, početně menší, než bychom mysleli.“*

Trval-li by život mezi smrtí a novým zrozením průměrně tak dlouho jako pozemský život, potom by bylo možné pouze zdvojnásobení zemského zalidnění; potom by byl počet k inkarnaci nutka-

ných duchovních duší rychle vyčerpán. Z duchovně vědeckého bádání ale plyne, že v dnešní světové době trvá časové období pro posmrtný život zpravidla asi 800-1000 let! Stále se tedy značně větší množství duší nachází v nevtěleném stavu než ve vtěleném. Znásobení zemských obyvatel vede jen k odpovídajícímu snížení duší sfér. Logicky s tím ale jde také určité zkrácení doby mezi smrtí a novým zrozením, které se musí jevit velmi záhadným.

Rychlý přírůstek obyvatel světa má jistě mnohé zemské a kosmické důvody, které nyní opravdu mohou být sotva plně prohlédnuty. Vedle rozhodujícího zlepšení hygienických poměrů může být ještě jmenován jeden důvod: materialisticky smýšlející lidé, kteří bez prohloubení spirituálním způsobem života, bez pravých uměleckých zážitků nebo bez podnětů religiózním smýšlením a cvičením vstoupí do duchovního světa, přinesou s sebou díky své duševní chudobě málo duchovního majetku, který by bylo možno zpracovat. Svázali se příliš silně se zemí a naléhají na rychlejší nové ztělesnění.

Opakované vtělování není sice učebním obsahem oficiálního křesťanství, ovšem ještě církevní otec Órigenés mluvil o existenci před narozením. Ale poté, co papež Vigilius v 6. století ediktem deklaroval pojetí preexistence jako omyl a od té chvíle platilo za kacířské, byla zavřena brána k reinkarnační myšlence pro nábožensky vázané křesťany.

V evangeliu samém ale zablýskne tato pravda na rozhodujících místech. Všichni staří Židé věděli o prorocství, že před objevením se Mesiáše povstane znovu prorok Eliáš. Proto učedníci dali odpovídající otázku Pánovi: On jim odpověděl: „Ano, Eliáš přijde a obnoví všechno. Avšak pravím vám, že Eliáš již přišel, ale nepoznali ho a udělali s ním, co se jim zlíbilo; tak i Syn člověka bude od nich trpět.“ Tehdy učedníci pochopili, že mluvil o Janu Křtiteli²

Na jiném místě (Matouš 11, 14) vyslovuje ve stejné souvislosti slova, která jsou v celém Novém zákoně jedinečná: *Tak to chtějte přijmout.** Tím je ale naznačeno, že uznání myšlenky znovuvtělení se nemá stát autoritou mistra, nýbrž má být obráceno do sféry svobody a úsudku samotných jednotlivých učedníků.

V souvislosti s vývojem vědomí já a ke svobodě muselo být lidstvo, jak již bylo dříve naznačeno, přiměřeně vědomí odděleno od nadsmyslových světů a stále více na pozemském kolbišti odkázáno na sebe sama. V průběhu tohoto vývoje dalekosáhle ustoupilo také vědění o rytmu opakovaných pozemských životů. Pocitu, že platí osvědčit se v jediném životě, silně napomáhalo vědomí osobnosti mající smysl pro zemi. Mezitím ale vývoj vědomí a já lidstva pokročil natolik vpřed, že pravda o znovuvtělování může být vyličeána a pojata v novém, době odpovídajícím způsobu. Lidstvo ji potřebuje jako duchovní chléb života.

V podstatě vzato má reinkarnační myšlenka hluboce křesťanský charakter. Obrací přece pozornost - stejně jako křesťanství - na božský bytostný základ každého člověka, nezávisle na jeho dědičně podmíněné, krvi vázané a pomíjející schráně. Čin Spasitele se udál přece pro celé lidstvo ve smyslu správně chápaného křesťanství!

Co se ale stane s lidskými dušemi, které musely žít před obratem Časů jako „pohani“? A co se stává s těmi miliony lidí, kteří se také dnes převážně lidovými a rasovými svazky a s nimi souvisejícími formami náboženství nemohli přiblížit hloubkám opravdového křesťanství? Samozřejmě, každý člověk, který své náboženství bere vážně, nalézá mnoho pozitivních možností pro svůj vývoj, kterých se ateista musí zříci. Ale není nakonec pro „spásu“ přece jen jedno, jsme-li mohamedány, křesťany nebo buddhisty? Také tato obtížná otázka je řešena možnostmi opakovaných životů. Tyto vedou duši v běhu časů mnoha národy a rasami a umožňují tímto způsobem každé entelechii budoucí setkání s křesťanstvím. Nakonec i my sami jsme bývalí pohani v našich nynějších inkarnacích!

Tento velký rytmus opakujících se pozemských životů znamená současně otupení lidstvo tížících problémů nacionalismu a rasismu. Neboť k nejhörším zlům dnes patří *úplná* identifikace člověka a jeho sebevědomí s krví a rasou, která již absolutně není přiměřená době. Kalí jeho duchovní vědomí, odcizuje ho jeho lidství a vydává ho s krví vázaným instinktům a pudům. Nelidskost duchovně zatemnělých stoupců „třetí říše“ musí být proto všem ³

3 Bible, český ekumenický překlad, Česká biblická společnost 1998

pronikavým poučením. Reinkarnací podmíněná změna pozemského šatu připravuje naproti tomu pozvolnou proměnu krví vázaných sil lásky ve zduchovnělou a nesobeckou lásku, která je pro křesťanství nepostradatelným dobrem.

Jak jsme viděli, umožňuje teprve právě myšlenka reinkarnace jedině platný, skutečnosti přiměřený pojem o lidstvu jako celku. Jako je srdce středem pro obíhající krev a pro miliardy krevních tělísek, tak je země centrem vývoje pro všechny lidské duchy, kteří se k ní jako kdysi „zemřelí“ stále vrací zpět. Jean Paul to svým srdečností naplněným způsobem vyjádřil slovy: *...tak ať zůstane tedy spřízněná lidská obec ve svém bratrském a sesterském domě, zemi, spolubydlící*

Teprve v novověku vytvořilo lidstvo zemi obepínající vědomí. Lidská inteligence a technika získaly v hospodářské, dopravní a zpravodajské technice a také v kulturní oblasti *globální* možnosti spojení a výměny.

Současně ale poprvé vzniklo celosvětové nebezpečí zničení základu zemského života jako vržený stín techniky a lidského egoismu. Jen nasazení obrovských technických a finančních prostředků se souhlasem národů je s to vyřešit problém znečištění okolního světa. To ale současně předpokládá rostoucí globální pocit odpovědnosti. Podstatné morální síly k tomu mohou vyrůst z vědění okolo reinkarnační myšlenky. Její svět obklopující charakter by mohl budit nové myšlení a pravou lásku pro zemi jako „semeniště duchů“. Ta má svůj základ v poznání neodlučitelného, kosmicky předvídaného a připraveného spojení země a lidstva. Mohutnou změnu od středověku k novověku charakterizujeme jako „kopernikovský obrat“. Uznání opakovaného zrození a zákona karmy bude schopné přinést podobný obrat k prospěchu země a lidstva na morální úrovni. Ne nadarmo je nyní také na Západě myšlenka reinkarnace stále populárnější.

Walther Bühler